

د نارنج غونډی

لیکوال: داکټر معمار حسنت الله اتمر
پیڅلیک: مرغومی/ کال ۲۰۰۷ لېږدی

Ketabton.com

لیکي پوهه:

سرلیک: د نارنج غونډی

لیکوال: داکتر معمار حشمت الله ،، اتمر ،،

اېډیټور:

د پڅښتی ډیزان: داکتر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

څپرندوی:

چاپشمېر: ۲۰

چاپ نېټه: مرغومی / کال ۱۴۰۷

واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

برېښنالیک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له لیکوال او څپرندوی سره خوندي دي، بي اخځ بنووني

ترې د گټې اخيستنې اجازه نه شته.

لړلیک

چوپړی	سرلیک
۱	پڅینتی.....
۲	بسم الله الرحمن الرحيم.....
۳	لیکي پوهه:.....
۴	لړلیک.....
۶	تران (پیل، شروع، برید).....
۸	د یادښتونو له پاره:.....
۹	افغانستان کي بودایی آثار:.....
۱۵	نارنج غونډی:.....
۲۰	د نارنج غونډی شتون (موقعیت):.....
۲۴	عمومي ځانګړتیاوې:.....
۳۷	لوی معبد:.....
۳۸	امکانات:.....
۳۹	لرغونی پړاو:.....
۵۳	وروستی پړاو:.....
۵۹	څیرنه:.....
۶۱	د کیندنې انځورونه:.....
۶۴	د دوو مهمو سایتونو تر منځ ابتدایی پرتله کول:.....
۷۱	یادښتونه:.....
۷۲	د پای خبره:.....

- ۷۵ ..... سرچینه:
- ۷۶ ..... د انځورونو لیست:
- ۸۰ ..... د چاپ شویو کتابونو لیست
- ۸۵ ..... د کار لاندې کتابونو لیست
- ۸۶ ..... د وخت او امکان په صورت کې
- ۸۷ ..... د پڅښتنې څټ

تران (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ اِجْلَالًا
لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خُضُوعًا لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى
اللّٰهُ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ .

بي پایه ستاينه او بي حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود ماني او كاینات يي د انساني وجود د تكامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقيقت له پېژندلو پرته جوړ كړل. هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښكلي نومونه دي، او كائناتو د پيدايښت يوه حتمي لامل دی.

عظمت، د ټولي نړۍ موجوديت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق د رسيدو جوهر په يوه والي كې د اعتراف، تباهي او بي وسي يوه له لوړو وسيلو څخه دی.

گرانو لوستونكو!

دا ځل مي و غوښتل يو بل كتاب د نارنج غونډي په نامه چې د قلعه حشمت خان، كابل بالاخصار تر منځ د شهدای صالحين اديرو ته څېرمه شتون لری او د بودايی اثارو په هكله دی، وليكم او د خپلو كتابونو مينوالو او لوستونكو سره يي گډ (شريکه) كړم.

زما د كتابونو مېنه وال يوازي معماران او انجينران نه دي، او نه بايد اوسي، نوځكه غواړم ورځ په ورځ د خپلو ليكونو كې توپير راوړم چې د هرې ځانگي مېنه وال په كې ډېر شي، دا كار به

ما دېته اړ کړې چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال
ډېر شي.

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا
پرته بل څوک و نه وینو او نه یې پیژنو.
زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور
نخبه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپیڅلو بنده گانو څخه مو و
بولي.

- د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر
درنښت هېله کېږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه د دې
کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره شریکه کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په درنښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

د یادښتونو له پاره:

- ..... -۱
- ..... -۲
- ..... -۳
- ..... -۴
- ..... -۵
- ..... -۶
- ..... -۷
- ..... -۸
- ..... -۹
- ..... -۱۰

افغانستان کی بودایی آثار:

افغانستان له مصر وروسته د تمدن، مادي او معنوي شتمنیو له پلوه په نړۍ کې دویم هېواد دی، که د دغه هېواد پنځه زره کلن تاریخ دوو برخو ته پام وکړو، ډیر آثار کولای شوو په ځینو ځایونو، کلیو، بانډو او غونډیو کې وگورو.

خو د خطاطۍ له رامنځته کېدو وروسته مور کولای شو د خپل تاریخ په اړه په یوه ځانگړي ډول خبرې وکړو چې تر ۱۵۰۰ قمری کال پورې د خطاطۍ رامنځته کېدل په غربي دورو کې شوي او بالاخره تر نن ورځې پورې د هغوی آثار لرو.

هنري آثار، زموږ د ملت د تاریخ، هویت سمبول او دا په دې مانا (معنی) ده چې یوه هېواد هغه وخت ژوندی دی، کله چې د هغه کلتور ژوندی وي. (۱)

د افغانستان په نخشی (نقشی) کې ذکر شوي بودايي سايټ (۶)

د افغانستان په نخشی (نقشی) کې ذکر شوي بودايي سايت (۶)

۱. د افغانستان په نخشی (نقشی) کې ذکر شوي بودايي سايټونه

د نارنج غونډی ته، د ختلو لویی لاری انځور

۲. د نارنج غونډی: د سایت پانورامیک لید؛ په شالید کې د کول حشمت خان ډنډ

۳. اصلي ستوپا: د لویدیځ لوري څخه لیدل کېږي

۴. د لویدیځ څخه د سایټ لید

نارنج غونډی:

دا غونډی په ۳۴ درجو ۲۹ دکیکو (دقیقو) ۸,۳۱ ثانیو شمالی عرض البلد او په ۶۹ درجو ۱۰ دکیکو او ۸,۵۶ ثانیو ختیځ طول البلد د کابل سویل (جنوب) او د کول حشمت خان لویدیځي څنډې د پنجه شاه زیارت ته څېرمه چې له ختیځ نه لویدیځ ته اوږده پرته ده او په ځینو ځایونو کې سور (سیور یا بر) یې له ۳۰ مترو نه تر ۵۰ مترو پورې رسېږي شتون لری.

د افغان لرغون پوهانو له خوا په کال ۱۳۸۳ هجری شمسی نه تر ۱۳۹۰ هجری شمسی کال پورې چې د میلادی ۲۰۰۴ کال نه تر ۲۰۱۱ میلادی کلونو سره سمون لري، کیندیني یې پیل شوي او دلته

پخوا د انگلیسي لرغون پوه له خوا هم په غیر قانوني توگه کیندنې په کال ۱۸۳۳ میلادی نه تر ۱۸۴۲ کال پورې تر سره شوي وي.

دا سیمه یا د دې سیمې آثار ۵- ۶ پېړۍ پورې اړه لري. په لمړي پړاو کې چې ۶ اونۍ يې وخت و نیولاندي آثار و موندل شوو:

ستوپې، خونې (کوټې) ودانۍ چې د هغو نه د خټینو مجسمو سر و نه، د مجسمو بېلا بېل غړي او نور سینگار (تزیینات) تر لاسه شوو (۲)

د کیندنې لمړي پړاو (لمړنۍ انځور (۷)

د کیندنې دویم پړاو کې چې هغه هم شپږ (۶) اونۍ وخت يې و نیو او په هغه کې د خټو مجسمو تر زنگنو نه ښکتي برخې تر لاسه شوي.

د دوپیم پراو کیندنو آثارو نمونی انخور (۷)

په دې دورې کې ستوپاوی او نور آثار کشف شوي چې د لېږد (انتقال) وړ آثار د پاکونې نه وروسته، کابل موزیم ته د ساتنې او نندارې موخې له پاره سپارل شوي، مگر ستوپاوی په سیمې کې تر ساتنې لاندې دي.

د ستوپا انځور د سیمې نه (۷)

د کیندو نه د کودرو لوښو آثار هم تر لاسه شوي چې په کې مهرونه یا ټاپې لیدل کېږي.

د دې غونډي ختیځې خوا قبرونو (مقبرو) کې هم په جلا توګه کیندنې شوې چې په کې د خټو مجسمې موندل شوي او د کابل ملي موزیم ته لېږدول شوي دي. (۲)

همداراز په دې سیمې (سایت) کې یوه لویه او پنځه کوچني ستوپاوي شتون لري، د انفرادي مراقبت له پاره حجرې، او پنځه چیلونه چې د کوچني ستوپانو سره سینګار شوي، د بودا او د بودیزم مجسمې لري.

.....

د دې مجسمو انځورگري په سیمې کې د تانتریک بودیزم د عمل تصدیق کوي.

فکر کېده چې په نولسمه پېړۍ کې د مسلمانو لښکرو له خوا ویجاړې شوی وي، نارنج غونډۍ د شورویانو سره د جگړې تر پای ته رسېدو پورې هېره شوې وه، کله چې دا په افغانستان کې د جگړې وروسته لومړی ځای و چې وکیندل شو.

دا سایټ په سیمه کې د بودیزم د پراختیا له پاره ارزښتناکه شواهد وړاندې کوي او د مجسمې ډیرې مثالونه ساتي چې په غیر معمولي دود (طریقه) کې د خټې په غیر معمولي طریقي کې د توکر سره پوښل شوي ده.

د خانقاه کیندل شوي برخې اوس د تخریب او او(هوا) شرایطو سره مخ دي چې د خټې نازکې مجسمې او ودانیزو (ساختماني) موادو ته ، زیان رسوي.

که څه هم په کابل کې د لرغون پوهنې انستیتیوت په لنډ مهاله توگه د مجسمې د جوړښت او د ډېوالونو د پورتنۍ برخې څارنه کوي، خو د عناصرو سره د ساحې ښکاره کول یو لوی گواښ دی.

اټکل کېږي چې سایټ د یوه ډول محافظت پرته له دوو کلونو څخه زیات ژوند نه شي کولی.

د کابل په سیمې کې شخړه په سیمه کې د ساتنې سیمه (ساحه) خورا ننگونکې او ډیرې وختونه، خطرناکه کوي.

تمه ده چې په افغانستان کې د روانې وسله والې جگړې د یوې برخې په توگه د کلتوري میراثونو له لاسه ورکولو ته به د پام وړ وگرځي.

د نارنج غونډی شتون (موقعیت):

نارنج غونډی د کابل له تاریخي او لرغونو غونډیو څخه ده، چې د کابل بالا حصار له غونډی څخه په نږدې یوه کیلومترۍ کې شتون (موقعیت) لري.

په دې غونډۍ کې یوه بودایی معبد هم شتون (موقعیت) لري چې د کوشان، یفتلي، کابل شاهان او حتی کېدای شي اسلامي (سفاریانو) دورې پورې اړه ولري.

د نارنج سیمه (ساحه)، چې په لفظي توګه د "نارنج غونډی" مانا (معنی) لري، په یوې آرامې غونډۍ باندې ولاړه ده چې اوس مهال د زمبورک شاه غره (کوه زمبورک شاه) یا "کوچني څاڅکي غر" په نوم پیژندل کېږي، چې د هندوکش غرونو په ختیځ کې شتون (موقعیت) لري، یوازې د کابل سویل (جنوب) ته څو کیلومتره؛ تر اوسه پورې یوازې په جزوي توګې څېړل شوي ده، دا د څلورو هکتارو څخه ډېره ساحه پوښي او یو لور موقعیت لري.

که څه هم دا سیمه (سایت) پخوانۍ سرچینې لري، د لوښو، پیالو ګرافیک او نیومیستیک موندنو له مخې د دوپیمې او درېیمې پیړۍ پورې تاریخ لري، هغه دوره چې په کیندنو کې خورا په کلکه او جدیت سره مستند شوي، چې په ترڅ کې یې تاریخي سیمه (ساحه) بیا رغول شوي، ترمیم شوي او څو ځله غزول شوي ده، یانې (یعنې) د پنځمې پیړۍ په پای او د نهمې او لسمې پیړۍ تر منځ.

د دې تاریخي دورې په لومړیو پړاوونو کې، چې د هونا دورې سره په بشپړه توګه مطابقت لري، د نارنج غونډۍ ځای د عالي هنري ودې او د ودانیزو فعالیتونو څخه خوند اخیستی دی.

لکه څنگه چې د ساتل شوي عکس العمل برنامو له خوا وړاندیز شوی، دا د ځواکمنو او خورا هڅول شويو محلي ارسطو له خوا دوام لري.

دوهم ستر هنري پرمختګ د اوومې میلادي پېړۍ په وروستیو او د اتمې میلادي پېړۍ په لومړیو کې په شاهي دورې کې ثبت شو، چې په ترڅ کې یې د پټنځای ترمیم او پراختیا د ژورو هنري او کلتوري بدلونونو نښه وه. (۳)

د نارنج غونډی اوایی (هوايي) انځور (۶)

د نارنج غونډی اوایی (هوایی) انځور (۶)

د نارنج غونډی اوایی (هوایی) انځور (۶)

د نارنج غونډی اوایی (هوایی) انځور (۶)

عمومي ځانگړتياوې:

کينډنې د نهو غزیدلو چتونو ("Terrasse": "T" یوه پیچلي سیستم افشا کړ، چې ډیری یې مخکیني ترتیونه دي) د غونډی څخه د گټې اخیستې له پاره پیزاین شوي او د گامونو او کوچنیو چتونو سیستم (gradin په واسطه سره، نښلول شوي دي).

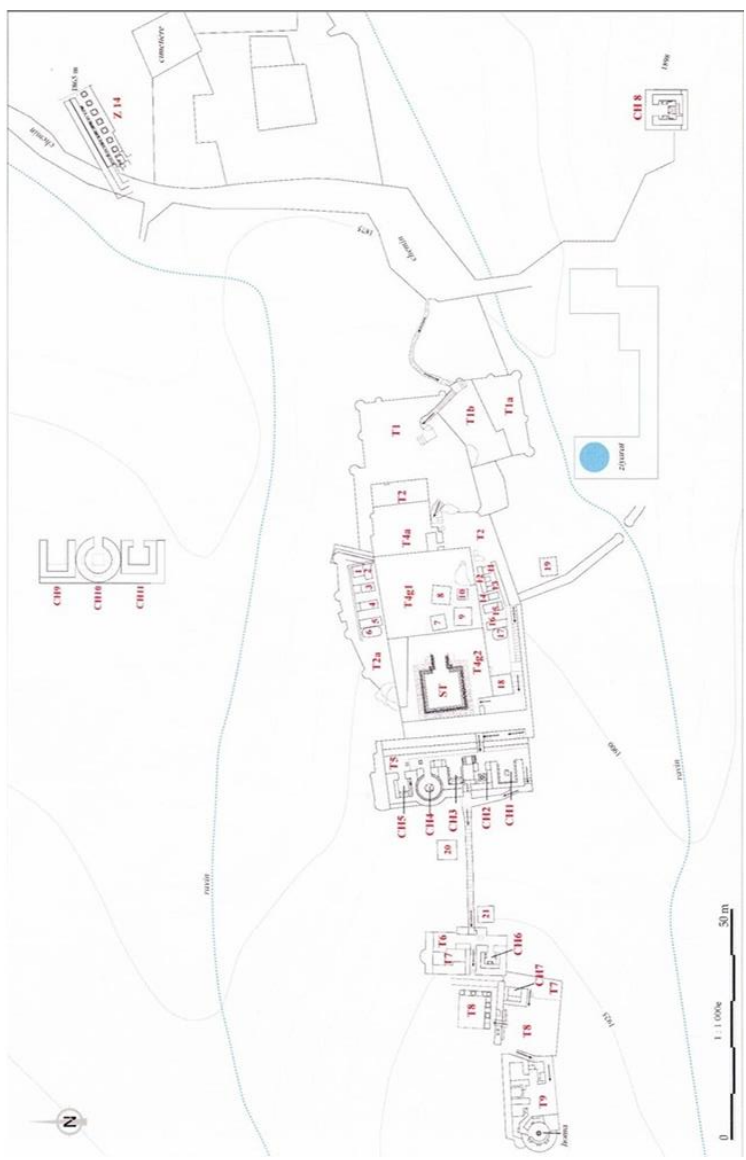
د سایټ په مینځنۍ برخې په چتونو کې اصلي ستوپا ("ST", TIV) او د کلت چپلونو لړۍ ("CH": "Chapelle", TV, TVI) ولاړ و چې لاهم د لوی پیمانې کارونو نښې ساتي.

په پولیکروم کې نه پخې شوي خټې د قوي لید اغیز نښې؛ دا د (قوي) لور راحت تخنیک په کارولو سره جوړ شوي چې د انځوریز سینگار له خوا بشپړې شوي دي.

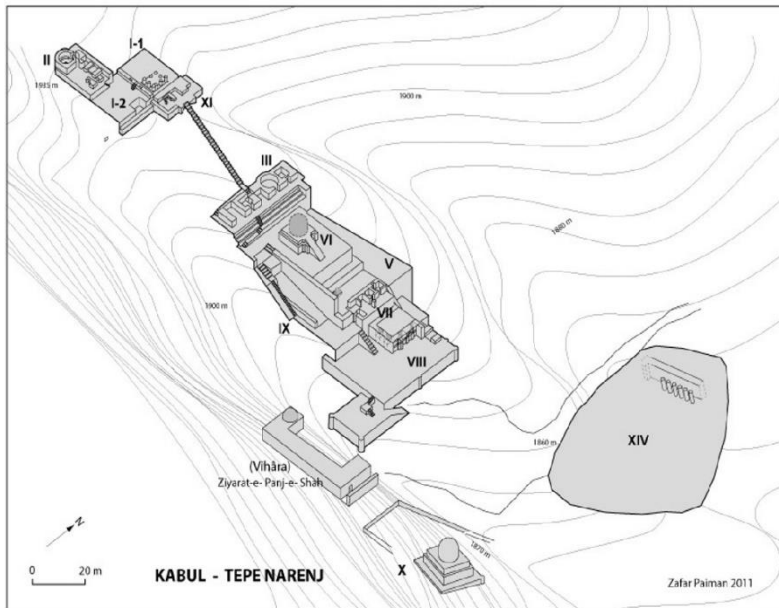
د غونډی په څنډه کې د XIV زون پروت دی، دا یوه پورتنۍ سیمه ده چې د خټو ډیری مجسمې په ځای کې دي، که څه هم ډیری یې لا هم د عصري مسلمانانو هډیرې لاندې دي چې د شهدا صالحین په نوم پیژندل کېږي.

د غونډی په شمالي (زون XIII، CH IX، X، XI) او سویلي غرونو (زون X؛) CH VIII کې نور کلتوري چپلونه کشف شوي او د سپیڅلي ساحې د لوی اندازې شاهدان دي. (۴)

۵. د سیمې لوی (عمومي) پلان

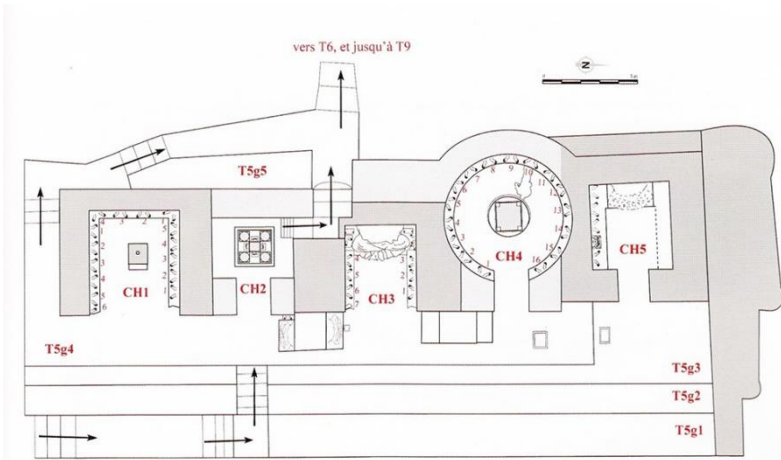
۶. د خیرل شویو زونونو اکسونومیتریک لید

۷. اصلي سټوپا، د سویل لويديځ اړخ څخه ليدل کيږي

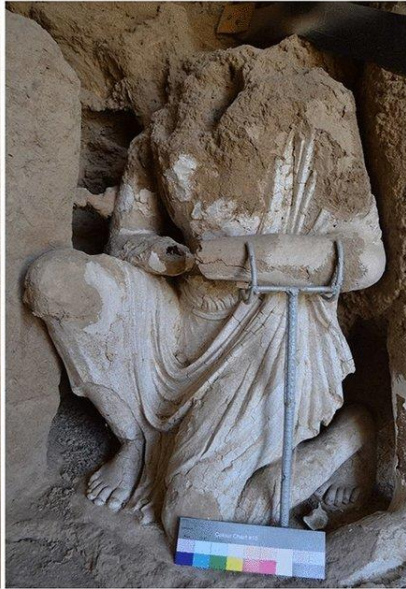
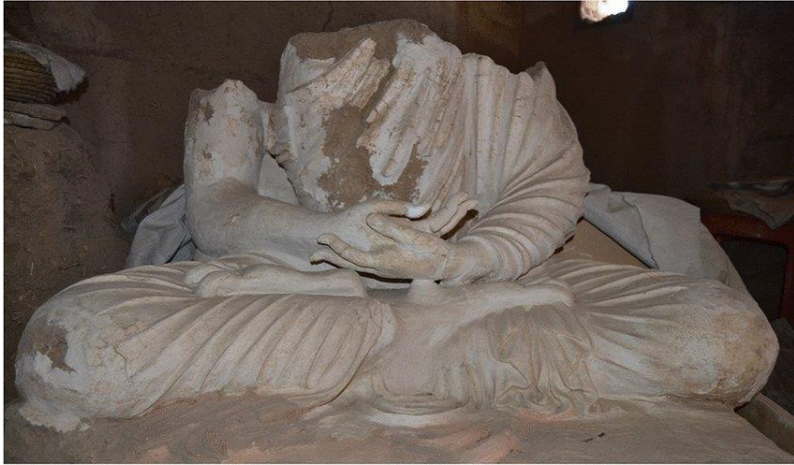
۸. اصلي ستوپا: ختيځ اړخ، تفصيل

۹. د برنډي (تيراس) خمکني پلان V

۱۰. برندی (تبراس) ۷: چپل III

برندي (تبراس) ۷: چپل III (۶)

برنډي (تبراس) ۷: چپل III (۶)

برندی (تبراس) V: چیل III (۶)

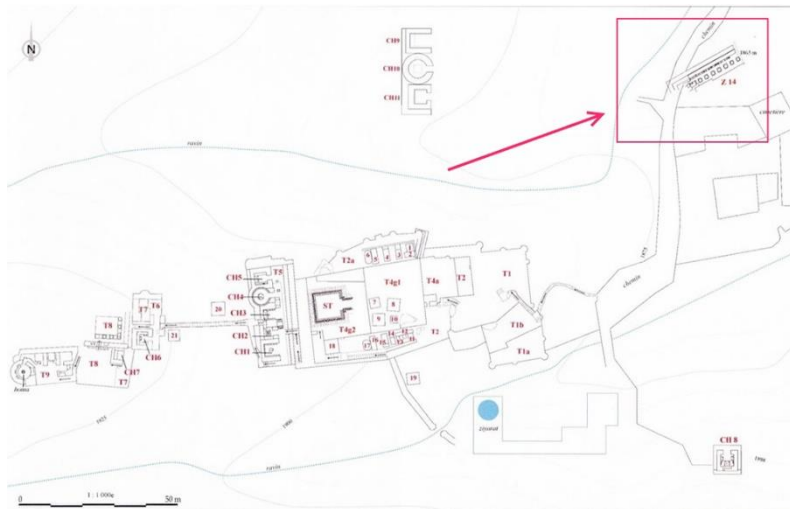

۱۱. برنده (تیراس) V: چپل IV

۱۲. چپل VI: د اصلي کلتور عکس

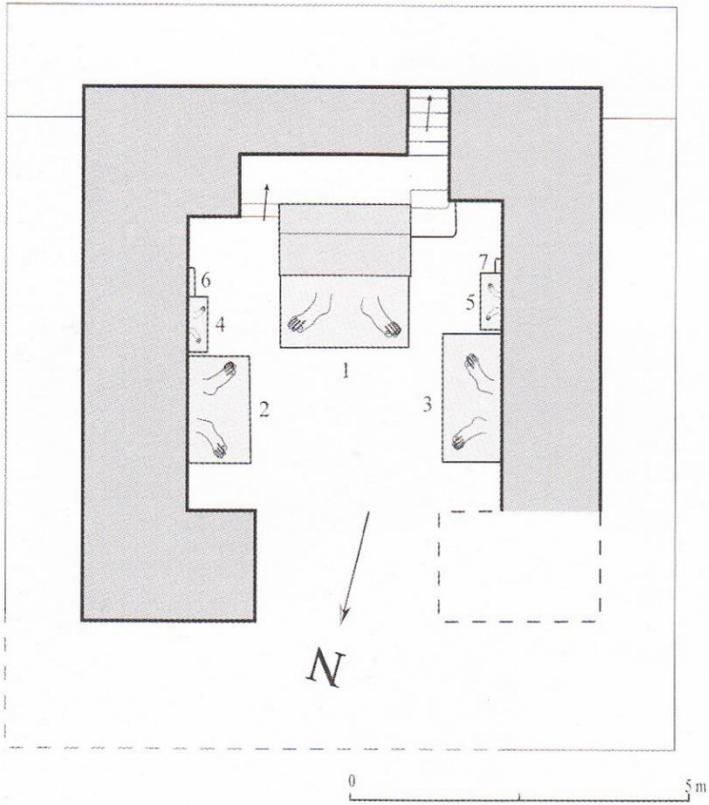

۱۳. XIII. (دیارلسم) زون

۱۴. XIV (خوارلسم) زون

۱۵. X (لسم) زون/ چپل VIII / خمکني پلان

X (لسم) زون/ چپل VIII / مخامخ انخور (۶)

X (لسم) زون/ چپل VIII / مخامخ انخور (۶)

۱۶. چېل VIII: سویل ختیځ اړخ انځور

لوی معبد:

"دا معبد د لومړي ځل له پاره په ۱۸۳۳ میلادی کال کې د یوه انگریز چارلس میسن له خوا وموندل (کشف) شو.

وروسته په ۱۳۸۳ لمریز هجري کال کې افغان لرغون پوهانو د فرانسې هېواد په مرستی (همکاری) د دغې غونډۍ سروې او موندنې (اکتشافات) پیل کړې چې تر ۱۳۹۱ لمریز هجري کال پورې یې دوام وکړ.

له دغې تاریخي غونډۍ څخه تر پنځوسو ډېر (زیات) حرکتی اثار چې په هغو کې څېرې، سکې او نور لرغوني اثار وو، ملي موزیم ته لېږدول شوي دي.

همدارنگه په دې غونډۍ کې د مرکزي ستوپا په ګډون ۱۸ کوشني ستوپاوې، ساتل شوي دي. " (۴)

د لرغون پوهنې مسلکي غړي عبدالرحمن نوري و ویل:

"مور د نارنج غونډۍ دوی مهمې برخې چې لسمه او څوارلسمه یې خوندي کړي دي، اوسمهال یې کارونه په ښه حالت کې ده او هڅه کوو، د دې له پاره چې په راتلونکي کې دا کار وکړي، راضي چې د نارنج غونډۍ نورې برخې هم خوندي کړو".

د دې غونډۍ یوه تن اوسېدونکي احمد فهیم د دې غونډۍ د نوم د غوره کېدو (ایښېدو) لامل داسې وايي:

"د نارنج غونډۍ په نوم ځکه یادېږي، چې دا د بودا د اور وژني معبد و او د تېرو حکومتونو پر مهال یې په سر کې یو زېر ګل و. "

د لرغون پېژندنې ریاست د معلوماتو له مخې، دغه غونډی د لرغون پوهانو له خوا یوولس ځلې پلټل (استخراج) شوی، چې په پایله کې یې بېلابېل اثار موندل شوي دي". (۴)

د اصلي ستوپا لويديځ لوري څخه انځور (۶)

امکانات:

په ۲۰۱۴ میلادي کال کې دا ممکنه شوه چې په افغانستان کې د ایټالیایي لرغون پېژندنې ماموریت او د افغانستان د لرغون پېژندنې ملي انستیتیوت ترمنځ د همکارۍ په اوسني پروگرام کې شامل شي چې دا مهال د نیپلز په "لو اورینټل" پوهنتون کې د دکتورا (پی، ایچ، ډی) څیړنې پروژې، روانه ده.

دغه څېړنه د کابل په سیمې کې نارنج غونډی په بودایي لرغون پېژندنې سیمې کې کشف شوي د خټو مجسمو په پراخه تولید باندې تمرکز کوي.

دغه پروژه د افغانستان د لرغون پېژندنې د ملي انستیتیوت د مشر عبدالقادر تیموري او په تېره بیا د نارنج غونډی د کیندنې له رییس ظفر پیمان سره د لومړنیو تړونونو له لارې ممکنه شوي وه.

په لاندې برخه کې به د څیړنو د څو اړخونو یوه لنډه خاکه وړاندې شي چې په افغانستان کې د یوه خورا لږ (کم، نادر) سیستماتیک کیندنې په جریان کې ترلاسه شوي نوي او ځانگړي لرغون پېژندنې شواهد وړاندې کړي.

تر ټولو مهمه خبره دا ده چې د افغانستان د کلتوري او هنري تاریخ په اړه د بحث د بیا پیلولو هوډ څرگند کړي، چې تفسیر یې لا تر اوسه په ناڅرگندتیا کې ډوب دی.

دا فرصت په دقیق ډول د نورو سیمو (سایتونو) لکه سردار غونډی (تپه سردار په غزني ولایت کې) سره د پرتله کولو امکان له خوا وړاندیز شوی و، کوم چې د دې لور ستراتیجیک اعتبار سر بېره، د وخت موده او کلتوري پړاوونه پوښي چې د نارنج غونډی سیمې (سایت) په یوې برخې کې تېرېږي (۳).

لرغونې پړاو:

په نارنج غونډی کې مستند شوي د مجسمې لومړنۍ مرحله د غیر پخې شوې ژيرو ټوټو ځانگړي کارونې له خوا نښه شوې، نږدې تل د سټیکو سره یوځای کېږي، په مناسب ډول د دواړو لویو او کوچنیو

مجسمو له خوا نمایش کېږي چې د سایټ په مینځنۍ برخه کې موندل شوي (TV) .

جمالیاتي ماډلونه د هیلې نیستیک طبیعیزم له کانونو څخه لري دي (چې یوازې یو څو اتوماتیک او آرائشی اشارې پاتې دي، د بیلګې په توګه د ویبنتو سټایلونو کې).

شکلونه مثالونه یې دا دي:

پراخو اوږو او تنګه ملا (کمر)، د انعطاف وړ لاسونه، گرد مخونه، لوړې وروځې (ابرو) او توځی (توغې، تاغې یا وتې) سترګې.

د رنگ کارول خورا سمبولیک دي، لکه څنګه چې د نیلي رنگ له خوا وړاندیز شوی چې د ویبنتو له پاره کارول کېږي او د سترګو شکل ټینګار کوي.

د دې دورې ټرمینس پوست کویم یقینا د ۴۸۴ عیسوي کال دی لکه څنګه چې په چپل III کې د اصلي مجسمې په بنسټ کې د نزاګ سګې موندلو له خوا اشاره شوې (په V کې تر ټولو پخوانی چپل) چې د بودا ساکیموني استازیتوب کوي. (۴)

۱۷. چپل III: د اصلي کلتور عکس (بودا شیکي مونی)

۱۸. چپل III: سویل ارخ (عبادت کونکي)

۱۹. چپل III: شمال لوري (عبادت کوونکي)

۲۰. چپل IV: تفصیل (د بودا او بودیساتوا کتار یا قطار)

۲۱. د چیل IV څخه د بودیساتوا لوی سر (TN CH IV شمیره ۲۲)

۲۲. د چپل IV څخه ناست بودا (TN CH IV شمیره ۱۷)

۲۳. (TN CH IV) څخه په ویشنتو باندي د نیلي رنگ نینو سره IV د بودا سر د چپل شمیره ۲۸

۲۴. د بودا سر د چپل IV څخه په ویشټو او سترگو کې د نیلي رنگ نینو سره (TN CH)
IV شمیره ۱۸)

۲۵. د بودا سر د چپل IV څخه په وینستو او سترگو کې د نیلي رنگ نیني سره (TN CH)
IV شمیره ۳۵)

۲۶. د چیل IV څخه د پاچا یا شهزاده مشر (TN CH IV شمیره ۲۳)

د چیل IV څخه د پاچا یا شهزاده مشر (TN CH IV شمیره ۲۳) (۶)

۲۷. د چیل IV (TN CH IV شمیره ۲۱) څخه د بودیساتوا مشر

چپل IV (۶)

وروستی پړاو:

د مجسمې تر ټولو وروستی پړاو د ارقامو د اوږدوالي او نږدېلو په واسطه مشخص شوی دی، په څرگند ډول او حتی تر ډیره حده د سرو ناپاکو ټوټو په کارولو سره او په ځانگړې توگه په مجسمو باندې د سطحې پوښ په توگه.

دا مرحله په بشپړه توگه د چپل VI، چپل VIII او په XIV زون کې موندل شوي مجسمې استازیتوب کوي، چېرې چې د دوو محصولاتو ترمنځ تاریخي اړیکې په دې مرحلې کې د پراخ بیا رغونې کار له خوا وړاندیز کېږي، سره له دې چې په مجسمو کې سره خټې کارول کېږي.

په XIV زون کې چې په اصل کې په ژیرې پخې شوي خټو کې کار شوی و.

د دې حقیقت په پام کې نیولو سره چې چپل II او IV یوازې د اوومې پیړۍ په پای کې په پنځمې برنډې (تبراس) V کې نوي جوړ شوي وو، د وروستي پړاو پیل د اوومې پیړۍ له پای څخه مخکې نه وي یو تاریخ چې د دې سره موافق وي د مشهورو ورته تولیداتو له پاره منل شوي، لکه د سردار غونډۍ (تپې سردار په غزني ولایت کې) او فونډوکستان سري خاوري نه، پخې شوي خټي تولید. (۴)

۲۸. چپل VI: د اصلي کلت عکس تفصیل

۲۹. XIV زون: د کلتور عکس نمبر.
II (بوده‌یستوا)

۳۰. XIV زون: د بودا شمیره. V (کین اړخ ته) ، او نه. IV (په سرو خټو سره د آرامی
نښی بشودل)

XIV زون (۶)

بودایی اثر (۶)

۳۱. زون XIV: د کلتور انځورونو شمیره. IX (کين اړخ ته) او نه. VIII

۳۲. زون XIV: خو مرستندویان (TN Z XIV شمېره ۱۸)

څیرنه:

په عین حال کې موندل شوي د مجسمو د ډیری پاتې شونو د ساتنې غوره حالت او همدارنگه د ویجاړ شوي چیلونو په کثافتو کې موندل شوي ډیری ټوټې، له یوې خوا د نارنج غونډۍ د پلاستيکي تولید تحلیل ته اجازه ورکوي.

بله، یوه مقایسه مطالعه، په لومړي ځای کې د سردار غونډۍ (ټپي سردار) تولید سره.

په ټوليز ډول څيړنه د دې له پاره چې د دې اثارو اصلي ځانگړتياو او د دوی په ځانگړي تاريخي او کلتوري شرايطو کې، د دوی اهميت لږ تر لږه د يوې برخې بيا رغونې له پاره د توليد خورا مهم تخنيکي او ستايلیک اړخونو باندې رڼا واچوي.

څيړنه به د ټوټو بشپړ کتلاگ سره وي او د هر شي (څيز) ټول مادي ، تخنيکي اجزاو او همدارنگه د هغې عکس العمل او ستايلیستیک ځانگړتياو تعريف کولو له پاره به، ځانگړي پاملرنه وشي.

لکه څنگه چې په افغانستان کې د ايټاليا د لرغون پيژندنې ماموريت په کاري پروگرام کې وړاندې شوي، کيمياوي تحليل د سردار غونډی (تپي سردار) او نارنج غونډی (تپي نارنج) دواړو څخه د څټو د څو نمونو ترلاسه کولو په حال کې دي ترڅو نه يوازې د موادو فزيکو - کيمياوي جوړښت معلوم کړي بلکې ستايلیستیک او هم سمبولیک - مذهبي اړتياوې چې دوی يې د کارولو لامل شوي.

د تجربې په لور قوي تمايل (چې د بيلابيلو تخنيکونو او توکو په کارولو او د نوي عکس العمل عناصرو او نوي جمالياتي کينونو په معرفي کولو کې څرگندېږي) د پنځمې پيړۍ په وروستيو کې د افغانستان ځانگړتيا د عالي هنري، مذهبي او فلسفي خوځښت تصديق کوي.

برسېره پر دې، د دې عناصرو د نورو افغاني او غير افغاني سايتونو سره، سيمه ايزو ځايونو سره د گډولو (شريکولو) حقيقت، د ۹ پيړۍ نه تر ۱۰ پيړۍ پورې د يوه ريښتيني ځانگړي هنري ښوونځي د شتون ثبوت دی چې د روښانه بوديزم د قوي عامو خلکو له خوا دوام لري.

هغه تاریخي او کلتوري چوکاټ (فرېم) چې راڅرگندېږي نن ورځ خورا مهم دی ځکه چې د هغه څه برعکس چې د پخوانیو او نیمګړتیاوو تاریخي لیکنو له خوا وړاندیز شوی، دا په ډاګه کوي چې د هون دور په هیڅ ډول د بودایانو د وحشي یرغلونو او ویجاړولو دوره نه وه او دا د تاریخ، تاریخ دی.

د بودا مذهب په حقیقت کې د پنځمې پیړۍ څخه اخوا(هاخوا)، د شاهي دورې او تر ناوخته پورې غزیدلی. (۴)

د کیندنی انځورونه:

په لاندې انځورونو کې مونږ کولای شوو د کیندنی محال انځورونه وګورو.

د کیندنی محال انځور (۶)

د کیندنی محال انځور (۶)

د کیندنی محال انځور (۶)

د کیندنې محال انځور (۶)

د دوو مهمو سایټونو تر منځ ابتدايي پرتله کول:

د نارنج غونډی سیمې او د سردار غونډی سیمې تر منځ ډیری تاریخي، هنري او کلتوري ورته والی شتون لري.

په چپل III کې کشف شوي د نزاګ سکه د غزني په سیمې کې تولید شوي مشهور ټایپولوژي سره تړاو لري، مګر د کابل په سیمې کې هم موجوده، ده (ډول ۲۱۷؛ یو څه وروسته د نزاګ سکه - "ډول ۲۲۲" - په XIV زون کې وموندل شوه).

د ارقامو لویه اندازه، د اهمیت لرونکي بسپنه ورکونکو پراخ شتون، د پولیکرومي او گلیډینګ اهمیت (وروستی د نارنج په غونډی کې د بولس د تیاریې پرتونو احتمالي نښو له خوا تصدیق شوی)، د اناتومي ځانګړتیاوو تفصیلي استازیتوب، سربېره پردې د نه پخې شوي سرو توتو پراخه کارول او په وروستیو وختونو کې د ارقامو اوږد او پتلو تمایل روښانه دي.

د گډو ځانګړو جمالیاتي (زیبایي)، انځورګري او ستایلیستي کنوانسیونونو د درناوي نښه (ځینې ډیر پرله پسې عناصر د پورتنی پیری په نیمايي کې د سوري شوي ابریس له خوا نمایش کېږي، د ناسولابیل نالی چې د سرکلر فیرو له خوا استازیتوب (نماینګي) کېږي، د زنگون کیپونه چې د ډریپ له خوا څرګند شوي د جامو په برخه کې، پښې په وروستي پړاو کې په بڼه کې نن ورځ په لویدیځ کې د "یوناني" په نوم پښه یادېږي").

په عام ډول شریک شوي توکي د تاجونو، ویننتو ستایلونو او جامو آرائشي شکلونه دي چې د اصلي شیانو د تقلید په توګه تولید شوي (د بیلابیلو تخنیکونو په کارولو سره) د مثال په توګه په مس عینک کې کشف شوي د سرو زرو او ګانو ذخیرې کتلاي شوو.

دا د اعتبار وړ ریپرتویر جوړولو ته ځي، کوم چې د معماري سینګار له پاره هم کارول کېږي.

برسېره پر دې، نارنج غونډی هم د بودایانو په شرایطو کې د اور وژني د قربانۍ ډول یو نادر پیژندل شوی مثال ترلاسه کړی دی (په IX، یانې TIX کې (تر دې دمه کشف شوي، د یوه څو ډولونو سره، یوازي د سردار غونډی په ځای کې (نیګ ۱۱۴۶۱-III) او په دې

وروستیو کې، د اوبښ غونډی (ټپي شوتور، ټپي شتر) په سیمي (ساحي) کې د مس عینک قضیه لاهم تائید شوي او هیڅ اړونده خپرونه نشته، شتون لري.

دا لا تر اوسه څرگنده (معلومه) نه ده چې دا بنکار (قربانی) د کوم ځانگړي رسم یا مراسمو له پاره کارول شوي. د معمارۍ ډولونه او ماهیت چې په حقیقت کې د بودیزم په دورې کې خپاره شوي، زموږ د اوسني پوهې له حدودو څخه ډیر پراخ دی.

دا د هغه ستوپا له پاره ریښتیا ده (صدق کوي) چې په نارنج غونډی کې په چپل II کې کشف شوي، د هغې ځانگړي شکل سره، یا ستوپا د ۴۱ او ۷۵ د عبادت په سیمي (ساحي) کې شتون (موقعیت) لري، همدا راز د سردار غونډی د پورتنۍ برنډې (چت) په سویل کې شتون (موقعیت) لري (ستوپا ۴۱. Dep. C.S Neg. ۱۲۰۴۱: V; Stūpa / neg ۷۵: ۱۲۰۴۵- IX) چې په دوی کې د خلاقیت لوړه کچه لري.

شکلونه او همدا راز (همدارنگه) یو قوي سمبولیک او مذهبي ځواک چې د مقدس ځای مستندیت تصدیق کوي.

د نارنج غونډی (ټپي نارنج) کیندنې او د سردار غونډی (ټپي سردار) په دې توگه د لرغون پوهني او د بیا رغونې له پاره یو زرین وخت (فرصت) استازیتوب کوي، په ساینسي اساس، هغه تاریخي، هنري او کلتوري پرمختگونه چې په دې دورې او د هندوکش په سویل (جنوب) سیمي کې ترسره شوي. (۴)

۳۳. برنڊه یا چت IX: په مرکز کې د اور بنسکار (قربانی) سره ګرده (سرکله) ځونه

۳۴. چت IX: د اور د قربانی تفصیل

۳۵. برنده یا چت V: چیل II

برنده یا چت V: چیل II (۶)

۳۶. برنده یا چت V: په چیل II کی ستوپا

برنده یا چت V: په چپل II (۶)

۳۷. چټ VIII: د خلاصی محکمې سټنی (پایې، کالمونه) د پورټیکو له خوا محاصره شوي

یادښتونه:

د ایټالیا د لرغون پوهنې ماموریت (اوس مهال د ډاکټر انا فیلیګینزي له خوا لارښود شوی) د ایټالیا د بهرنیو چارو وزارت او د نیپلز 'لو اورینټل' پوهنتون له خوا په گډه تمویل کېږي. د ۲۰۱۴ میلادي کال راهیسې د ماموریت په فعالیتونو، د کیندنې په پروژو کې، ساینسي او مالي برخه اخیستنه گډه (شامله) ده چې د افغان لرغون پېژندنې ملي انسټیټیوټ له خوا د نارنج غونډی (ټپې نارنج) او قل توت په سیمو (ساحو) کې پیل شوي.

د دې ملګرتیا موخه دا ده چې، د لرغون پېژندنې د مخ په زیاتیدونکي ټولیز او په ټولیزه توګه د اسلام څخه مخکې د افغانستان کلتوري تاریخ د یووالي تګلارې ته وده ورکړي. (۴)

د پای خبره:

په نړۍ کې د لیکوالانو له پاره ډېرې آسانتیاوې دی او حکومتونه یا دولتونه د لیکوالانو نه دفاع کوي، بیا په تېره هغه لیکوالانو ته چې په وړیا توګه کتابونه لیکي، د نوی اوځوان نسل ته یې په وړیا توګه ویشي.

زه چې کوم انجینری کتابونه او لیکنی لولم ډېری یې د ستونزو او خطاوو سره اندازه شوي او چاپ شوي دي چې یو مثال یې د افغانستان د علومو اکاډمۍ په دولسمه (۱۲) شمېرې او څلورویشتمی چوپړې (مخ یا صفحې) خپره شوي، ناسمه ده او د سیمې سره په توپیر کې ده.

د اور بلولو (آتشکډې) انځور

تصویر. ۵. ستوبه تیبیک مکشوفه تبه نارنج

باید یادآورشد که آتشکده نیز در قسمت فوقانی این ساحه نمودار گردید که مشکل ازدو طبقه بوده طبقه اول هشت ضلعی به ارتفاع 20 سانتیمتر و قطر 10، 1 متر بوده و در قسمت فوقانی آتشدانی به قطر 80 سانتیمتر اعمار و در وسط آن فرورفتگی به منظور فروزان نگهداشتن آتش دایمی موجود بود. این آتشکده مشابه به آتشگاه (چایتیا) تبه باستانی خوگیانی ولایت ننگرهار میباشد. (3: 152)

مزید بر آن یکتعداد پارچه های ظروف سفالی ازین محل بدست آمده که دارای مهر یا stamp میباشد در جناح شرقی این تبه دربین قبرستان نیز کاوش مستقلانه صورت گرفت که در نتیجه مجسمه های گلی عصر بودیزم کشف گردید که بعد از وقایه و ترمیم به موزیم ملی سپرده شد. تبه کوچک دیگری به نام قول توت در جناح شمالی تبه نارنج اخدموقع نموده که بعد از کاوش باز یافته های آنرا پارچه های پیکره ها و بقایای عصر بودیزم تشکیل میداد. (7:)

خو د حقیقت مالومولو دپاره ما و غوښتل چي سيمي نه لیدنه، په خپله يي اندازه او په خپل کتاب کي يي حقيقي تصويرونه او اندازي وليکم. د دې کار له پاره لمړی سيمي ته لارم، د انځور اخیستنې اجازه مې تر لاسه نه کړه او ما ته و ویل شو چې باید د تاریخي آبداتو ریاست کوم چې د زرنگار پارک د عبدالرحمن خان په مقبرې کې شتون لري اجازه واخلم.

الله راته و ویل شو چې: د دې کار له پاره باید لمړی د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته عریضه ولیکي، بیا هغوی به پلټنې وکړي تر څو ستا موخي معلومي کړي بیا به عریضه د فرهنگي معینت دفتر ته راجع او په وار سره به اړونده ریاست بیا به سيمي ته ولېږل شي، چې دا کار زما د تجربې سره پوره یوه کال وخت او په لسگونو واسطو ته اړتیا لري.

نو ځکه مې د سيمي لیدنه او اندازه پرېښوده او پر دې مثل مې اکتفا وکړه چې وایی:

افغانها خود کش و بیگانه پرست است

په دې کتاب کې مې په لمړي ځل د دوېم لاس انځورونو او معلوماتو باندې بسنه (اکتفا) وکړه.

د یاد وړ ده دا چې:

بهرنيانو ته کوم بنديز نه شته که څه هم غلا وکړي خو د افغان او هېواد مين ليکوالانو ته په زرهاو خندونه او دېوالونه رامنځ ته کوي (ايجادوی).

په پای کې غواړم نوي او ځوان نسل و وایم دا چې: تر څو مو چې په خپله، په سیمې کې تحقیق نه وي کړی د هیچا پر خپرونو، کومې چې په وروستیو کالونو کې تر سره شوي اعتماد و نه کړی.

سرچینه:

۱. ژباړه له گوگل سایټ څخه
۲. د لرغون پېژندنې (باستان شناسی) مجلې څخه ژباړه / گڼه
۱۲ / چوپړې ۲۱-۲۴ پورې
۳. ژباړه له گوگل سایټ څخه
۴. ژباړه د جولیو فورجین له مقالې څخه
[https://ghazni.bdus.cloud/ghazni/tapa_sardar_and
tepe_narenj](https://ghazni.bdus.cloud/ghazni/tapa_sardar_and_tepe_narenj)
۵. د سترگو لیدلی حال
۶. اخیستل شوي انځورونه د گوگل سایټ څخه
۷. اخیستل شوي انځورونه د افغانستان لرغون پېژندنې مجلې
څخه

د انځورونو لیست:

- انځور ۱ - د نقشي ډاټا © ۲۰۱۷ گوگل.
- انځور ۲ - IMG - ۰۱۵۵ ، © ظفر پیمان.
- انځور ۳ - IMG - ۹۲۳۰ ، © ظفر پیمان.
- انځور ۴ - IMG - ۰۱۹۶ ، پیمان ۲۰۱۳. Pl. IX :
- انځور ۵ - پیمان ۲۰۱۳. Pl. VI :
- انځور ۶ - پیمان ۲۰۱۱ ، ناچاپ شوی Paiman cf. (۲۰۱۰) :
انځور. ۲.)
- انځور ۷ - TN - ۲۰۰۶ ، © ظفر پیمان Paiman cf. (۲۰۱۳) Pl. :
(XIII)
- انځور ۸ - IMG - ۹۱۴۴ ، © ظفر پیمان Paiman cf. (۲۰۱۳) :
(Pl. XIII)
- انځور ۹ - پیمان ۲۰۱۳. Pl. XVa :
- انځور ۱۰ - IMG - ۴۲۱۵ ، © ظفر پیمان Paiman cf. (۲۰۱۳) :
(Pl. XVI)
- انځور ۱۱ - IMG - ۹۰۸۱ ، پیمان ۲۰۱۳ Pl. XVII .د:
- انځور. ۱۲ - IMG - ۱۶۴۴ ، © ظفر پیمان Paiman cf. (۲۰۱۳) :
(Pl. XIXa)

انځور ۱۳ - پیمان ۲۰۱۳، Pl. VI :

انځور. IMG_۱۴ - ۰۰۴۴۳ ، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
(Pl. XXII)

انځور ۱۵ - پیمان ۲۰۱۳، Pl. XVIII ب.

انځور IMG_۱۶ - ۳۳۳۲ ، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
(Pl. XVIII)

انځور. IMG_۱۷ - ۴۲۱۴ ، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
(Pl. XVI a)

انځور IMG_۱۸ - ۱۸۹۲ ، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
(Pl. XVI b)

انځور IMG_۱۹ - ۱۴۲۰ ، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
(Pl. XVI c)

انځور. IMG_۲۰ - ۰۱۱ ، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
(Pl. XVII b)

انځور ۲۱ - ټیپ نارنج (۴۲)، © ظفر پیمان Paiman (cf.)
۲۰۱۳ Pl. XXVI : شمیره. ۲۲.)

انځور ۲۲ - د بودا اسیس چ ۴ ، © ظفر پیمان Paiman (cf.)
۲۰۱۳ Pl. XXV : شمیره. ۱۷.)

انځور ۲۳ - ټیپ نارنج (۸۹)، © ظفر پیمان Paiman (cf. ۲۰۱۳) :
۲۰۱۳ Pl. XXVI : شمیره. ۲۸.)

- انځور ۲۴ - ټیپ نارینج (۸۲)، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ Pl. XXV شمیره. ۱۸.)
- انځور ۲۵ - ټیپ نارنج (۳۴)، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : Pl. XXVII شمیره. ۳۵.)
- انځور ۲۶ - ټیپ نارنج (۸۶)، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : Pl. XXVI شمیره. ۲۳.)
- انځور ۲۷ - ټیپ نارنج (۲۸)، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : Pl. XXVI شمیره. ۲۱.)
- انځور ۲۸ - IMG_۲۸ - ۹۴۲۶، © ظفر پیمان.
- انځور. ۲۹ - IMG_۲۹ - ۳۶۶۶، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : (Pl. XXIII a
- انځور ۳۰ - IMG_۳۰ - ۰۶۳۹، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : (P) XXIII a.
- انځور ۳۱ - S ۳۱ - ۹، ۸، ۲ © (ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : Pl. (X XIII a-b.
- انځور ۳۲ - IMG_۳۲ - ۵۰۵۱، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : (frontispiece
- انځور. ۳۳ - IMG_۳۳ - ۵۱۶۳، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : (Pl. XXI.
- انځور ۳۴ - IMG_۳۴ - ۵۳۰۳، © ظفر پیمان Paiman) cf. ۲۰۱۳ : (Pl. XXI).

انځور ۳۵ - تیپ نارنج ،۰۱۲ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XV.

انځور ۳۶ - IMG_۱۰۸۲ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XV.

انځور ۳۷ - IMG_۱۸۴۸ ، پیمان ۲۰۱۳ Pl. XIX :ب.

د چاپ شویو کتابونو لیست

۱. معمارۍ افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری
(بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلايي
- (برای اساتید انستیتوت های تخنیکي و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندي اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱۴. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱۵. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱۶. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲۴. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چپر ته چې قانون نه شته (گډوډي د افغانستان په معماری کې)
۲۶. مدرنه جو ما تونه ،، پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه - مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
- (تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی
تخنیک کابل)
۳۴. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او گلچپن (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم
(جلد اول)

۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بودا بنکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پيل
۴۵. حيوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خيرالله مخدوم
(جلد دوم)
۴۷. د شپېلی مینه (مه ینه) په کچه گړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلی مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولگي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده گړي ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختگ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بي زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او گړندۍ
کړنلاره د معمارانو او انجینېرانو (انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خيرالله مخدوم
(جلد سوم)
۵۹. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خواره ملگري (پښتو ناول)
۶۰. د یوې میاشتي **ناوې** (پښتو ناول)
۶۱. د خاڅکو هار (د یوه سړی لنډې کیسې)

۶۲. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
۶۳. کوشنۍ سوداگره (پښتو ناول)
۶۴. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
۶۵. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
۶۶. دارونکی سپلاب (پښتو ناول)
۶۷. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
۶۸. د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره
۶۹. د مور وژونکی (قاتل)، (پښتو ناول)
۷۰. د مور مېړه (پښتو ناول)
۷۱. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد چهارم)
۷۲. لېونی ملا (پښتو ناول)
۷۳. ځوان شهید (پښتو ناول)
۷۴. توده برستن (پښتو ناول)
۷۵. نورک اکا (پښتو ناول)
۷۶. غریبک (پښتو ناول)
۷۷. د ژوند خوږې او ترڅې (پښتو ناول)
۷۸. الماء [دیارس کلنه فلسطینی انجلی تر نړېدلې ودانۍ (پښتو
بهرنۍ ناول)]
۷۹. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد پنجم)
۸۰. ادبي لښتې / چوب ادبی
۸۱. د ښاروالۍ کاریگر (پښتو ناول)
۸۲. د خاورو لاندې ښار (د عینک مسو کان ته څېرمه)
۸۳. شهرۍ زیر خاک (نزدیک معدن مس عینک)
۸۴. ساختمان های کانتینری
۸۵. کانتینري ودانۍ

Architecture of Buddhist temple in Kabul city	. ۸۶
بنکلی هوسی (پښتو کیسه)	. ۸۷
خره بیزو (پښتو کیسه)	. ۸۸
سور تنور (پښتو ناول)	. ۸۹
سپین کارغه (پښتو داستان)	. ۹۰
لپونی لپوه (پښتو داستان)	. ۹۱
بندي مرغه (پښتو داستان)	. ۹۲
بي وخته سېلاب (پښتو ناول)	. ۹۳
ملا نصرالدین سره د دوکي پایله (پښتو ناول)	. ۹۴
د پوی بهلول غوره پرېکړه (پښتو داستان)	. ۹۵
د کابل ښار لمړي گمرک اداري ودانۍ معماري	. ۹۶
ناکامه مینه (پښتو ناول)	. ۹۷
سنگلاخ دره او معماري	. ۹۸
عشق در کانتینر ها (ناول به زبان دری)	. ۹۹
مادل اندازه گیری اسلامی	. ۱۰۰
په گاوند هېواد کې زړه بایلل (پښتو ناول)	. ۱۰۱
بازی ها و سپورت های محلی مردم افغانستان - جلد اول	. ۱۰۲
منار های غزنی - گذشته و حال	. ۱۰۳
توري چشمي (عينکي) پښتو ناول	. ۱۰۴
د چک ولسوالۍ نه (۹) برجه کلا	. ۱۰۵
د یوې شپې ناوې (بهرنی پښتو ناول)	. ۱۰۶
ښکلا (پښتو ناول)	. ۱۰۷
د نارنج غونډی	. ۱۰۸

د کار لاندې کتابونو لیست

۱. هنر خطاطی و میناتورۍ در مراد خانی
۲. هنر کلالی در مرادخانی
۳. بی وخته باران
۴. د ژوند پای

د وخت او امکان په صورت کې

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
۴. ارتباط گذشته، حال و آینده در معماری
۵. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
۶. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

Tape Narenge

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: Desember . 2028/January 2029

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**